

Cuprins

Cuvânt înainte	2
1. Cu privire la noțiunea de muncă neremunerată în folosul comunității și avantajele acesteia	3
2. Apariția și evoluția conceptului	4
3. Obiectivele principale ale muncii neremunerate în folosul comunității	8
4. Argumente pro și contra aplicării muncii în beneficiul comunității	9
5. Caracteristica pedepsei sub formă de muncă în folosul comunității	11
6. Cazurile și condițiile de aplicare a muncii în beneficiul comunității în Republica Moldova	14
7. Modul de executare a pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității și consecințele neexecutării acesteia	16
8. Regulile Consiliului Europei privind aplicarea pedepselor și sancțiunilor în folosul comunității	18

Munca neremunerată în folosul comunității

Cuvânt înainte

Creșterea nivelului de criminalitate, cu care se confruntă în ultimii zece ani majoritatea țărilor din lume, a determinat comunitatea internațională să reflecteze în modul cel mai serios asupra posibilităților de a reacționa la acest fenomen și asupra modalităților de tratare a infractorilor. Cu alte cuvinte, criminalitatea a devenit un fenomen social cu caracter de masă și, ca urmare, o mare parte din populație vine în contact cu sistemul justiției penale. În această situație, formele tradiționale de protecție a societății împotriva criminalității nu mai corespund cerințelor actuale: închisorile sunt suprapopulate, pedeapsa la detenție nu mai are suficientă forță de intimidare asupra infractorilor și nici nu conduce la reabilitarea sau reintegrarea acestora în societate, fără a mai aminti că daunele provocate victimei nu pot fi compensate numai prin sentința pronunțată de instanță în procesul penal.

Conform informației organelor internaționale de resort, la ora actuală, în instituțiile penitenciare se află aproximativ 8 milioane de persoane (inclusiv bărbați, femei și copii). Numărul mare al deținuților este rezultatul direct al funcției creșterii represive a justiției moderne. Totodată, pedepsele privative de libertate, care nu oferă posibilitatea eliberării condiționate, sunt considerate drept necesitate obligatorie și unicul mod existent de a reacționa la creșterea alarmantă a criminalității.

Totuși, rezultatele acestei represiuni de natură extremă nu au fost cele scontate. Mai mult decât atât, numărul mare de deținuți a generat apariția unor probleme, în special de natură economică, astfel încât este necesară construirea unor noi închisori și mărirea personalului din penitenciare. Creșterea costurilor ca urmare a executării pedepselor în detenție, fără posibilitatea de eliberare condiționată, a devenit o povară insuportabilă pentru o serie de țări. Este cazul să amintim, cu această ocazie, situația din penitenciarele newyorkeze, unde cheltuielile anuale pentru un deținut sunt egale cu bursa pentru un an a unui student american, care studiază la o universitate din străinătate, cum ar fi, de exemplu, prestigioasa Universitate Oxford.

Practica demonstrează că pedepsele privative de libertate au o serie de efecte negative, cum ar fi, de exemplu, influența distructivă a mediului de detenție asupra personalității individului, întreruperea legăturilor și relațiilor sale sociale pozitive, poziția de inferioritate în care este plasat individul după eliberarea din detenție etc.

De altfel, este bine cunoscut faptul că perioada de detenție reprezintă mai curând o „școlarizare în domeniul infracționalității” și în nici un caz un factor de reeducare a infractorului.

În acest context, se impune promovarea și aplicarea, pe o scară cât mai largă, a unor măsuri alternative pentru detenție, fapt recomandat și de către asemenea structuri internaționale ca Organizația Națiunilor Unite, Consiliul Europei etc.

În baza celor afirmate mai sus, și în Republica Moldova a fost inițiat un proces de reformare a justiției penale prin modernizarea acesteia și prin introducerea unor asemenea forme de corecție ca munca neremunerată în folosul comunității, medierea și probațiunea.

Lucrarea de față urmărește scopul să prezinte o nouă formă de pedeapsă alternativă detenției – munca neremunerată în folosul comunității.

1. Cu privire la noțiunea de muncă neremunerată în folosul comunității și avantajele acesteia

Munca neremunerată în folosul comunității este o pedeapsă penală, stabilită de instanța de judecată persoanei care a săvârșit o infracțiune și are drept scop antrenarea condamnatului în munca gratuită, socialmente utilă, în afara orelor rezervate programului de serviciu sau de studii, fără a-i provoca acestuia suferințe fizice sau a-i leza demnitatea.

Munca în folosul comunității este o opțiune la care poate recurge instanța judecătorească dacă a ajuns la concluzia că delictul comis de o persoană este mai puțin grav și că persoana respectivă poate compensa fapta comisă prin prestarea unei munci utile neremunerate în serviciul comunității.

Munca în folosul comunității are un efect fizic și emoțional asupra delincventului, întrucât îi limitează libertatea de deplasare, impune o anumită autodisciplină și respect pentru ceilalți, toate acestea implicând condamnatul în exercitarea unor sarcini și în anumite situații care constituie, în realitate, o provocare pentru concepția, experiența și capacitățile sale personale.

Munca în folosul comunității poate constitui, prin urmare, un mod pozitiv de a-l pune pe delincvent în situația să ofere o compensație pentru infracțiunile comise și poate servi drept posibilitate de a stimula reorientarea interioară a condamnatului și apariția sentimentului de respect față de propria persoană. Astfel, această muncă are o dublă valoare pentru delincvent prin faptul că îl conștientizează pe acesta că membrii comunității sunt afectați de criminalitate și că, la rândul ei, comunitatea realizează că delincvenții pot aduce o contribuție mai curând constructivă decât distructivă în viața ei.

Necesitatea implementării muncii în beneficiul comunității este motivată de un șir de factori, și în acest sens vom menționa, în primul rând, faptul că întreținerea închisorilor este foarte costisitoare: să calculăm câți bani se cheltuiesc pentru a hrăni mii de oameni, pentru a-i caza și îmbrăca și pentru a le asigura îngrijirile medicale elementare. În al doilea rând, cei mai mulți deținuți nu sunt „criminali periculoși” de care societatea este în drept să fie apărată. Ei sunt, de cele mai multe ori, oameni săraci care au comis delictе aflate la limita de jos a scării criminalității (furt elementar, deteriorare de bunuri) și care nu sunt „criminali profesioniști”. În această ordine de idei ne întrebăm: cine are de câștigat dacă aceștia sunt pur și simplu închiși? Rezultatul este bine cunoscut: statul suportă cheltuieli suplimentare, nici victima și nici societatea nu primesc vreo compensație, iar închisorile devin tot mai aglomerate. Concluzia care se desprinde în mod logic este următoarea: plasarea delincventului într-o instituție unde poate presta o muncă utilă în beneficiul comunității (adică să facă ceva bun). Procedând astfel cu o anumită categorie de condamnați, vom obține un rezultat mult mai favorabil.

Alte noțiuni pentru munca neremunerată în folosul comunității: muncă în beneficiul comunității muncă comunitară	Community service
--	-------------------

2. Apariția și evoluția conceptului

Conceptul de ispășire a pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității de către persoanele condamnate nu este o inovație.

Deși „munca în beneficiul comunității”, în formula sa actuală, este o formă modernă de sancțiune, ea se regăsește în istoria relativ îndelungată a sancțiunilor de natură similară. În istorie atestăm orașe medievale germane în care datornicilor li se oferea posibilitatea de a evita pedeapsa cu închisoarea pentru neonorarea obligațiilor lor prin prestarea unei munci folositoare comunității (construirea de fortificații, curățarea rețelei de canalizare a orașului etc.).

Începând cu secolul XVII, într-o serie de țări au existat sancțiuni de tip similar constând în efectuarea unei anumite munci în interesul comunității. Cea mai cunoscută formă de pedeapsă era „Arbeitsstrafe”, care servea drept pedeapsă alternativă în landurile germane și în Elveția pentru persoanele care nu voiau sau nu puteau să-și achite datoriile financiare.

Treptat, această formă de pedeapsă a început să fie aplicată nu numai datornicilor insolvari, dar și ca sancțiune general valabilă. De exemplu, în *Saxon Codex*

Augusteaus, din 1698, se prevedea dreptul judecătorului de a aplica pedeapsa de „Handarbeitsstrafe“ în locul pedepsei cu închisoarea sau amenzii cu mențiunea care specifica cum că trei zile de muncă obligatorie echivalau cu o zi de detenție.

În Anglia de la mijlocul secolului trecut, această formă de pedeapsă era concepută ca obligație asumată voluntar de a presta o anumită muncă, pentru a evita astfel condamnarea la închisoare sau pentru neplata unei amenzi. Cu alte cuvinte, în Anglia această sancțiune diferea de „Arbeitsstrafe“, care avea în toate cazurile un caracter coercitiv. De fapt, este vorba de o diferență pur formală, deoarece chiar amenințarea cu o altă pedeapsă poate avea caracter „coercitiv“ pentru ca infractorul să accepte obligația de prestare a unei munci în folosul public. Prin urmare, acest caracter de neobligativitate are, cu siguranță, un impact juridic major și a fost, ca atare, preluat într-o serie de țări în forma contemporană a sancțiunii, numită „munca în beneficiul comunității“.

În Statele Unite ale Americii, angajarea condamnaților în proiecte pentru construcția și repararea drumurilor, precum și în alte munci social-utile, datează încă din perioada Războiului de Independență. Chiar și în secolul XX unele state ale Uniunii Europene mai continuau să utilizeze munca grupurilor de condamnați în cătușe, aceștia din urmă mai fiind numiți și „grupuri în cătușe“. Spre regret, reflectând asupra relațiilor sociale din secolele XVIII și XIX, vom menționa că modelul de muncă comunitară utilizat nu prevedea și preocuparea pentru respectarea drepturilor condamnaților care prestau asemenea munci, așa încât condamnații erau adesea nevoiți să lucreze în condiții care le prejudiciau sănătatea și securitatea, și nu rareori erau supuși unui tratament brutal din partea supraveghetorilor. Intervalul de timp care a urmat imediat sfârșitului Războiului Civil (1865), atunci când se practica utilizarea grupurilor de condamnați în cătușe (sistemul de eliberare a condamnaților fiind folosit pe scară largă mai ales în partea de sud a S.U.A.), a fost caracterizat ca fiind „împotmolit în cea mai obscură perioadă a politicii penale americane“. Dacă asemenea modele ar exista astăzi, ele ar trebui să se conformeze unor standarde mult mai riguroase ale dreptului național și celui internațional.

Schemele de muncă comunitară au fost elaborate în baza unui cumul de idei lansate în anii 60 în vederea îmbunătățirii sistemului de justiție penală. Detenția era o modalitate extrem de costisitoare de pedepsire a infractorilor; totuși, pornind de la rata înaltă a recidivismului, nu s-a dovedit a fi destul de eficientă, mai ales în ceea ce privește reabilitarea acestor persoane. Este cert faptul că mediul în care conlocuiesc infractori înrăiți și alți deținuți cu un comportament antisocial supunea condamnatul nou-sosit unui risc mai mare la momentul eliberării acestuia din detenție în raport cu situația din start. Luând în considerare impactul grav, cauzat de privațiune de libertate asupra vieții infractorului și a bunăstării familiei acestuia,

a fost abordată problema existenței unor sancțiuni mai puțin intruzive, dar care ar oferi un nivel suficient de protecție a societății. În acest fel s-a ajuns la concluzia că problemele în cauză pot fi soluționate într-o manieră eficientă și efectivă, concomitent cu educarea infractorilor în spiritul valorilor prosociale, în eventualitatea în care infractorului i se va cere să-și ispășească pedeapsa în interiorul comunității, prestând unele munci care ar contribui la creșterea bunăstării societății.

Primul program de muncă comunitară organizat a fost lansat în S.U.A. în anul 1996 în Alameda (California). Programul era prevăzut pentru femeile care au comis infracțiuni de trafic și dispuneau de venituri mici, fapt ce nu le permitea să achite amenzile și, ca urmare, erau condamnate la privațiune de libertate. Scopul urmărit consta în emiterea de către instanțele de judecată a sentințelor care prescriau prestarea de anumite munci comunitare ca un substituent al plății amenzilor, ceea ce trebuia să se soldeze cu reducerea numărului de femei deținute în închisoare. Programul s-a bucurat de mare popularitate și a condiționat crearea a sute de programe de muncă comunitară pe întregul teritoriu al S.U.A. Cu mici excepții, munca comunitară figura ca o opțiune a sentinței privative de libertate numai în cazul infracțiunilor minore sau era utilizată ca una din condițiile necesare în procesul de aplicare a probațiunii.

În Anglia și Țara Galilor, preocuparea de cheltuielile de ordin socioeconomic pentru detenție precum și suspiciunile legate de eficiența acesteia au condiționat, în 1966, crearea Consiliului Consultativ al Sistemului de Justiție Penală. Consiliul a elaborat, în 1970, un raport („Raportul Wootton“), în care recomanda, printre altele, instituirea conceptului de muncă comunitară. Reacția Guvernului s-a manifestat prin adoptarea Legii cu privire la Justiția Penală (1972), care, la rândul ei, a fost substituită prin Legea cu privire la competența instanțelor judecătorești penale (1973).

Legislația britanică prevedea posibilitatea emiterii unor sentințe ce prescriau munca în beneficiul comunității ca formă de sentință separată. Astfel, instanța, în baza unei investigări sociale, era în drept să oblige o persoană care a atins vârsta de cel puțin 17 ani și a fost condamnată la privațiune de libertate să presteze nu mai puțin de 40 ore și nu mai mult de 240 ore de muncă comunitară. Rămâne să specificăm că acest lucru era posibil numai în cazul când infractorul consimțea să execute o asemenea sentință. Infractorul putea să facă parte din „grupul de muncă“ sau putea să lucreze singur, fiind plasat în câmpul muncii comunitare în mod individual. Acest model era administrat de Serviciul de Probațiune, iar supravegherea plasamentelor individuale era exercitată de destinatarul serviciului. De altfel, schema britanică a servit drept model pentru unele țări europene și din confederația coroanei engleze.

În Canada, legea nu specifica în mod expres munca comunitară, ca formă de ispășire a pedepsei, dar prevederile Codului penal, ce țineau de probațiune, permiteau instanțelor judecătorești să includă în mod suplimentar în lista standard de condiții, de exemplu la capitolul „alte condiții rezonabile“, acele cazuri pe care instanța le considera raționale pentru a asigura acuzatului o conduită bună și pentru a preveni comiterea repetată a aceluiași infracțiuni. În 1970, câțiva judecători inovatori din Ontario au interpretat această sintagmă a legii ca permițând calificarea muncii comunitare ca parte componentă din perioada de probațiune. Realizarea practică a acestei prevederi legale a fost rezervată unor instituții nonguvernamentale, ca Societatea John Howard, Armata Salvării, Grupările Aborigenilor și alte organizații nonprofit. În acest context, amintim că judecătorii nu stabileau o limită a numărului de ore de muncă comunitară ce urma a fi prestată în baza hotărârii instanței. De altfel, au fost atestate cazuri când o asemenea decizie prescria 1500 ore de muncă comunitară, respectiv 10 ore pe săptămână pe durata a 3 ani (durata maximă a termenului de probațiune).

În Canada, prima reglementare statutară la acest capitol a fost adoptată în anul 1982. În baza acesteia, Judecătoria pentru minori a fost împuternicită să prescrie munca comunitară în cadrul procedurii sale în baza Legii cu privire la infractorii minori. În redacția actuală a legii, această prerogativă este reglementată în articolul 20 (1), care stipulează că instanța judecătorească va lua în considerare toate probele relevante și numai după aceea va emite decizia respectivă. Una din opțiuni prevede ca minorii „să execute munca în beneficiul comunității în timpul și în termenul ce pot fi stabilite de instanța judecătorească“.

La începutul anilor 90, munca în folosul comunității a fost introdusă și în țările nordice, respectiv, Finlanda, Norvegia, Suedia, Danemarca.

În 1993, în Zimbabwe a fost introdus un model special de muncă în folosul comunității, care urma să devină un model de succes, un exemplu nu doar pentru țările în tranziție, dar și pentru democrațiile din Vest, unde sentințele alternative nu se bucurau de susținerea publică.

În Europa de Est, Republica Cehă și Ungaria au fost primele state care au introdus o asemenea formă de pedeapsă. Letonia a introdus munca în folosul comunității în anul 1999.

Spre deosebire de majoritatea țărilor din Europa de Vest, unde munca în folosul comunității a fost introdusă cu statut de experiment pentru perioada de încercare de 2-10 ani, în Letonia și Republica Cehă acest program de alternativă a fost implementat chiar de la bun început la nivel național. În Europa de Est, persistă în mod eronat o opinie care pornește de la următorul raționament: o dată ce cadrul juridic e adecvat, lucrurile pot evolua cu de la sine putere, fără a fi o oarecare

finanțare pentru crearea infrastructurii de rigoare – ca bază de promovare a muncii în folosul comunității. Legislația, evident, este doar primul pas pentru aplicarea pedepselor de alternativă.

Experiența acestor țări demonstrează că sancțiunile alternative, în special munca în folosul comunității, se bucură de cea mai mare popularitate. Așadar, speranțele cele mai mari s-au legat de o nouă formă de pedeapsă, prin care infractorul plătește pentru faptele sale reprobabile, prestând o muncă în folosul comunității și în deplină concordanță cu modalitatea stabilită privind despăgubirea victimei pentru daunele pricinuite de infractor.

3. Obiectivele principale ale muncii neremunerate în folosul comunității

Obiectivele principale urmărite în cadrul muncii în folosul comunității sau ceea ce se speră să se realizeze prin ordinul prestare de servicii în folosul comunității implică reintegrarea delincventului în comunitate:

- prin impunerea unei discipline de muncă neplătită pozitivă și solicitată de societate;
- prin acoperirea prin muncă a despăgubirii aduse comunității, îndreptându-se astfel răul rezultat din comiterea infracțiunii.

În plus, un ordin de prestare a muncii în folosul comunității poate avea drept rezultat:

- un risc scăzut de recidivă;
- șansă sporită de recuperare a delincventului la standarde sociale acceptabile.

În Marea Britanie, Circulara Ministerului de Interne nr. 18 din 1989 cu privire la normele naționale privind ordinele de muncă în folosul comunității specifică faptul că un astfel de ordin urmărește trei scopuri principale:

- să-l pedepsească pe delincvent, obligându-l să presteze o muncă neplătită, prin impunerea disciplinei de a se prezenta cu punctualitate la muncă și renunțarea la timpul liber;

- să aducă o compensație comunității, cerându-i delincventului să presteze o muncă utilă din punct de vedere social, care recompensează comunitatea pentru fapta comisă și care, dacă este posibil, remediază prejudiciul rezultat din comiterea infracțiunii;

- să ofere un beneficiu comunității prin prestarea unei munci, care în alte condiții nu ar fi efectuată.

Scopul muncii în folosul comunității urmărește, de asemenea, să realizeze o sentință viabilă, riguroasă, care își merită efortul depus, modul de ispășire a pedepsei fiind bazat pe sprijinul comunității, care poate contribui și la recuperarea socială a delincventului, și la reducerea substanțială a recidivismului.

Totuși, munca în beneficiul comunității nu este aplicabilă în cazul tuturor delincvențelor. Una din obligațiile principale ale magistratului este de a asigura compatibilitatea între delict, delincvent și sentință în cadrul principiilor care guvernează actul condamnării.

4. Argumente pro și contra aplicării muncii în beneficiul comunității

Experiența de aplicare a muncii comunitare în peste 60 de țări ale lumii a demonstrat că utilizarea acestei forme alternative pentru detenție prezintă un șir de avantaje importante atât pentru societate în general, cât și pentru infractor și victimă:

- eliberează spațiu în penitenciare pentru infractorii care au săvârșit infracțiuni mai grave;
- costurile executării pedepsei sunt mai reduse (chiar dacă contribuabilul trebuie să suporte anumite cheltuieli legate de supravegherea muncii în beneficiul comunității);
- crește rolul comunității în procesul de reeducare și resocializare a infractorului;
- sporește interesul public față de tratamentul infractorilor;
- dat fiind rolul crescând al societății, se aprofundează sentimentul responsabilității acesteia față de condamnat, față de rezultatele finale;
- este asigurată diferențierea adecvată și individualizarea pedepselor;
- munca reprezintă o compensație în folosul societății, ce permite recuperarea prejudiciului provocat prin comiterea infracțiunii;
- se micșorează nivelul de risc al recidivei;
- menține și sporește probabilitatea adaptării infractorului la normele social acceptabile etc.

Sunt importante și beneficiile pe care le oferă aplicarea pedepsei respective pentru infractor:

- posibilitatea de a rămâne în comunitate, în familie și de a-și păstra locul de muncă;
- răscumpărarea prin muncă a daunei pe care a pricinuit-o la momentul comiterii infracțiunii;

- conștientizarea consecințelor reale și creșterea responsabilității pentru infracțiunea comisă;
- șansa de a se pătrunde de faptul că el nu prezintă un mare pericol social și poate fi reeducat fără aplicarea unei pedepse penale.

Munca comunitară ca formă de pedeapsă cu caracter alternativ are un impact considerabil și pentru victima infracțiunii:

- victima poate fi martor ocular al faptului că infractorul este pedepsit realmente pentru infracțiunea săvârșită;
- satisfacție personală determinată de faptul că infractorul regretă acțiunile comise și dorește să se corecteze.

Problema cea mai importantă în procesul de aplicare a pedepsei prin prestarea unei munci în folosul comunității este modalitatea evaluării corecte a infractorului din punctul de vedere al posibilității lui de reintegrare în societate și al potențialului educativ al pedepsei. Aplicarea unei astfel de pedepse nu este considerată potrivită în cazul infractorilor recidiviști, al persoanelor cu comportament antisocial și, desigur, al infractorilor notorii. Se manifestă o mare doză de incertitudine pentru eficiența acestei sancțiuni în cazul infractorilor din categoria „gulerelor albe” (delicte săvârșite de funcționari din administrația de stat, activități financiare ilicite etc.). Chiar dacă acești infractori au, de cele mai multe ori, o calificare înaltă și studii universitare, fiind apti, așadar, să presteze servicii mai dificile în folosul comunității, totuși este dominantă opinia conform căreia acestora trebuie să li se aplice sancțiuni cu un efect de intimidare mai puternic.

În același context s-a pus problema legată de existența unei eventuale inadvertențe între aceste sancțiuni și convențiile internaționale privitoare la interzicerea muncii forțate, între muncă în general, fie chiar prestată în folosul public, și muncă drept pedeapsă, pornindu-se de la ideea că dreptul la muncă reprezintă un drept social și un atribut al apartenenței individului la societate. Cu toate acestea, răspunsul la întrebare îl putem găsi în articolul 8 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice din 1966 (ratificat de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.90 și intrat în vigoare în Republica Moldova din 26 aprilie 1993), care prevede că: „...nimeni nu va putea fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie. Concomitent, nu poate fi interpretat ca muncă forțată cazul în care anumite crime pot fi pedepsite cu... executarea unei pedepse de muncă forțată, pronunțată de un tribunal competent”.

Analizând perspectiva implementării muncii neremunerate în folosul comunității în Republica Moldova, pot fi menționate și câteva dezavantaje sau riscuri:

- lipsa de informare a societății asupra acestui institut;
- dificultatea depășirii mentalității justiției penale represive, determinată de caracterul conservativ al acesteia;
- nivelul redus al autorității organelor de ocrotire a normelor de drept;
- prezența corupției;
- lipsa resurselor financiare necesare întru susținerea aparatului ce va asigura supravegherea comportamentului persoanelor pedepsite la muncă neremunerată în beneficiul comunității.

În general, se poate afirma că numai reglementările moderne privitoare la sancțiunile penale legate de prestarea unei munci în folosul comunității, așa cum au fost acceptate în majoritatea statelor democratice, au oferit un instrument admisibil și în același timp, dată fiind originea lor istorică, au permis eliminarea sau cel puțin reducerea considerabilă a numărului pedepselor de detențiune pe termen scurt.

5. Caracteristica pedepsei sub formă de muncă în folosul comunității

O caracteristică de bază a muncii în beneficiul comunității constă în faptul că, în majoritatea statelor, implementarea ei este precedată de o serie de experimente. Desfășurarea experimentelor permite să se creeze un sistem organizat în vederea aplicării lui ulterioare. Și, evident, fără o pregătire corespunzătoare, munca în beneficiul comunității pare a fi pentru instanța de judecată o variantă mai puțin salutară, așa cum ne demonstrează practica Ungariei: în 1987, munca în beneficiul comunității a fost introdusă ca o formă de executare a așa-numitei munci corecționale și, ca urmare, în 1993, când munca corecțională a fost anulată, iar cea în beneficiul comunității a rămas în vigoare, judecătorii au ajuns într-o situație de incertitudine și, astfel, nu au recurs la aplicarea ei.

Trebuie să menționăm că munca în folosul comunității oferă o posibilitate specială pentru operarea unor experimente, efectuarea cărora este posibilă și fără existența unei baze legislative, întrucât în majoritatea țărilor există deja acele institute de drept, care ar putea asigura o bună desfășurare a experimentelor. În felul acesta, munca în folosul comunității poate fi prevăzută în calitate de obligațiune specială în cadrul eliberării condiționate, probațiunii sau amânării executării sentinței.

Experimentele privind munca comunitară mai prezintă avantaj și prin faptul că instituțiile unde urmează să se execute sau organele care execută supravegherea există deja sau pot fi ușor identificate. În acest sens, sunt pertinente cutumele juridice ale mai multor țări. De exemplu în Franța, judecătorul responsabil de

executarea sentințelor are un rol important în executarea și supravegherea asupra executării sancțiunii, în timp ce în alte state această misiune este pusă în seama serviciului de probațiune. În Olanda, au fost create organe speciale în cadrul serviciului de probațiune, în scopul evitării suprapunerii de funcții legate de executarea muncii comunitare, și alte organisme care țin de activitatea tradițională a serviciului de probațiune.

Este posibil ca motivul unei relative popularități a muncii în folosul comunității să rezide în faptul că ea este concepută drept o sancțiune severă (dificilă) și, respectiv, sigură, căreia i se acordă un rol de tranziție în sistemul pedepselor penale. Este recunoscut faptul că munca în beneficiul comunității urmărește un aspect concret al pedepsei fără a dispune de anumite efecte negative, posibile în cazul detenției, și, totodată, mai oferă delincventului posibilitatea de a avea unele foloase în urma prestării unei munci sub supraveghere.

Așadar, în linii mari munca în folosul comunității este orientată spre înlocuirea sentinței privative de libertate. În unele legi, de exemplu în legislația franceză și a statului australian Noul Sud (Wales), se prevede în mod expres că munca în beneficiul comunității este aplicată doar în locul privațiunii de libertate. În Marea Britanie, unde munca comunitară este acceptată ca o alternativă, nu există însă nici o condiție preventivă, care ar prevedea că în caz contrar infractorul este pasibil de privațiune de libertate. Totodată, cercetările demonstrează că munca în folosul comunității este aplicată în aproape 50% din cazuri ca o alternativă a detenției.

Se impune în atenție și faptul că prevederea legislativă, în conformitate cu care munca în beneficiul comunității trebuie să înlocuiască detenția, reprezintă o garanție mai puțin sigură. Așa cum decurge din raportul Australiei și cel al Olandei, munca comunitară este aplicată în practică mai frecvent în locul sancțiunilor nonprivative de libertate: amenda sau fideiusiunea.

Există câteva metode legislative prin intermediul cărora instanțele pot fi impuse să aplice munca în beneficiul comunității ca o alternativă la detenția imediată. În acest sens, legislația din Finlanda prevede o procedură din două etape. Prima presupune ca instanța să pronunțe o hotărâre care nu ia în considerare existența institutului sancțiunilor alternative. Dacă judecata aplică o pedeapsă care prevede detenția imediată, tot ea, la a doua etapă, poate înlocui sentința cu munca comunitară.

Este important să amintim că raportul S.U.A. dezvăluie o altă accepțiune care stă la baza utilizării muncii în folosul societății. Programele din domeniul dat sunt considerate ca fiind potrivite în toate cazurile când poate fi utilizată o recompensă, fără să existe o victimă concretă căreia i-ar fi destinată achitarea acestei recom-

pense. Întrucât recompensa poate fi examinată ca o alternativă a privațiunii de libertate, ordinele privind munca în beneficiul comunității pot fi considerate în acest context drept o înlocuire a detenției.

În virtutea severității relative a acestei măsuri de pedeapsă, munca în folosul comunității poate fi utilizată, teoretic, nu numai în cazul unei privațiuni de libertate pe termen scurt. Acest lucru, evident, vine în contradicție cu prevederea existentă într-o serie de state în conformitate cu care sentințele privative de libertate cu termen de până la 6 luni pot fi înlocuite, de regulă, cu munca comunitară. (În același timp, trebuie să se țină cont de faptul că în unele state, cum ar fi Olanda, în care termenul de detenție de până la 6 luni poate fi înlocuit cu munca în beneficiul societății, numai un număr foarte mic de sentințe prevede termenul de 6 luni.) Se pare totuși că există o excepție în statul australian Noul Sud (Wales): aici chiar și detenția pe un termen ce depășește 12 luni poate fi înlocuită cu munca comunitară, deși, în acest caz, numărul de ore lucrate poate atinge 500 de unități, în timp ce în cazul sentințelor cu termen de până la 6 luni acest număr nu trebuie să depășească 100 de ore.

Încă o cauză a reușitei muncii comunitare constă în flexibilitatea modului de aplicare a acestei măsuri de pedeapsă. Ea poate fi aplicată ca o sancțiune independentă sau complementară la probațiune sau la condamnarea condiționată. Munca în beneficiul comunității poate fi prevăzută și ca o formă de executare a pedepsei. În Olanda ea poate fi aplicată ca o sancțiune independentă sau în cadrul eliberării condiționate, în timp ce în Franța ea poate să completeze și condamnarea condiționată și amânarea executării sentinței (probațiunea).

Flexibilitate înseamnă, mai întâi de toate, posibilitatea cumulării muncii comunitare cu alte forme de pedeapsă. Astfel, în statul australian Queensland, executarea muncii comunitare poate prevedea și alte cerințe, așa cum este, de exemplu, recompensa. În Marea Britanie, legea privind justiția penală din 1991 permite să fie emise „ordine combinate (mixte)” (ele având, în principiu, destinația să susțină aplicarea probațiunii), în conformitate cu care delincventul este pasibil atât de probațiune, cât și de obligațiunea de a presta munci comunitare. Tot acest act normativ permite să fie combinate ordinele de muncă comunitară cu amenzi.

Supravegherea în procesul prestării lucrului social-util poate avea, la rândul ei, un diferit grad de severitate. Dacă în Finlanda unica sarcină a supravegherii este asigurarea adecvată a ordinului, atunci în alte țări de nord supravegherea poate să se extindă și asupra comportamentului infractorului în genere.

În concluzie putem constata că popularitatea muncii comunitare se explică și prin posibilitatea aplicării ei față de cele mai frecvente infracțiuni și față de cei mai activi infractori. Datele statistice din Franța ne demonstrează că circa 60% din

ordinele privind munca în beneficiul comunității sunt emise în cazurile de sustrageri și nedenunțare a lor, iar „candidații” medii la prestarea acestei munci sunt bărbații tineri, celibatari, neangajați în muncă (90%) și cei de până la 30 ani (76%). O situație similară privind caracteristicile infractorilor este constatată și în Olanda.

6. Cazurile și condițiile de aplicare a muncii în beneficiul comunității în Republica Moldova

Munca neremunerată în folosul comunității, ca o nouă formă de pedeapsă, este adoptată și în Republica Moldova. Astfel, art. 62 al CP al R.M. prevede, în calitate de pedeapsă pasibilă, a fi aplicată persoanei fizice munca neremunerată în folosul comunității. Munca neremunerată în folosul comunității se aplică numai în calitate de pedeapsă principală.

Art. 67 al CP al R.M. stipulează că munca neremunerată în folosul comunității constă în antrenarea condamnatului la munca socialmente utilă gratuită, în afara serviciului de bază sau de studii, fiind determinată de organele administrației publice locale și stabilită pe un termen de la 60 până la 240, executându-se de la 2 până la 4 ore pe zi. În caz de eschivare din rea-voință a condamnatului de la munca neremunerată în folosul comunității, ea se înlocuiește cu o pedeapsă mai severă – detenția.

Munca social-utilă gratuită în folosul comunității va fi prestată într-un interval de maximum optsprezece luni, perioadă care se calculează de la data intrării definitive în vigoare a sentinței.

Munca neremunerată în beneficiul comunității poate fi aplicată pentru infracțiunile prevăzute de următoarele articole ale noului Cod penal:

Articolul 153. Vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății

Articolul 157. Vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății, cauzată din imprudență

Articolul 177. Încălcarea inviolabilității vieții personale

Articolul 178. Violarea dreptului la secretul corespondenței

Articolul 183. Încălcarea regulilor de protecție a muncii

Articolul 186. Furtul

Articolul 187. Jaful

Articolul 190. Escrocheria

Articolul 192. Pungășia

Articolul 194. Însușirea sau utilizarea ilicită a energiei electrice, termice sau a gazelor naturale

Articolul 196. Cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere

Articolul 197. Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor

Articolul 198. Distrugerea sau deteriorarea din imprudență a bunurilor

Articolul 199. Dobândirea sau comercializarea bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală

Articolul 202. Eschivarea de la plata pensiei alimentare sau de la întreținerea copiilor

Articolul 203. Eschivarea de la acordarea ajutorului material părinților sau soțului

Articolul 204. Divulgarea secretului adopției

Articolul 221. Distrugerea sau deteriorarea intenționată a monumentelor de istorie și cultură

Articolul 222. Profanarea mormintelor

Articolul 231. Tăierea ilegală a vegetației forestiere

Articolul 232. Distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere

Articolul 233. Vânatul ilegal

Articolul 234. Îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploataări ale apelor

Articolul 241. Practicarea ilegală a activității de întreprinzător

Articolul 249. Eschivarea de la achitarea plăților vamale

Articolul 255. Înșelarea clienților

Articolul 256. Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației

Articolul 261. Încălcarea regulilor de securitate a sistemului informatic

Articolul 264. Încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport

Articolul 287. Huliganismul

Articolul 288. Vandalismul

Articolul 303. Amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală

Articolul 311. Denunțarea calomnioasă

Articolul 349. Amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească

Articolul 351. Uzurparea de calități oficiale

Articolul 352. Samavolnicia

Articolul 355. Eschivarea sau refuzul de a îndeplini obligațiile serviciului de alternativă

Articolul 357. Organizarea sau conducerea unei greve ilegale, precum și împiedicarea activității întreprinderii, instituției ori organizației în condițiile stării de urgență

Munca neremunerată în folosul comunității nu se stabilește:

- persoanelor recunoscute invalizi de gradul întâi și doi;
- militarilor;
- femeilor gravide;
- femeilor care au copii în vârstă de până la opt ani;
- minorilor care n-au atins vârsta de șaisprezece ani;
- persoanelor care au atins vârsta de pensionare.

În procesul de aplicare a muncii neremunerate în beneficiul comunității este bine venit ca:

- infractorul să fie domiciliat într-o zonă în care există posibilități reale de prestare a unei munci în beneficiul comunității;
- munca executată să fie socialmente necesară, pentru a putea fi apreciată de comunitate, și în nici un caz zadarnică sau inutilă;
- infractorul să nu fie un recidivist înrăit;
- infractorul să nu fie o autoritate notorie în lumea criminală.

7. Modul de executare a pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității și consecințele neexecutării acesteia

Codul penal stabilește conceptul muncii neremunerate în folosul comunității. Codul de executare va asigura reglementarea modului de executare a acestei pedepse. În același scop vor fi adoptate și acte ministeriale, departamentale sau interdepartamentale (de exemplu, Regulamentul cu privire la munca neremunerată în folosul comunității, aprobat de Ministerul Justiției). Supravegherea muncii neremunerate în folosul comunității urmează a fi pusă în sarcina subdiviziunilor

teritoriale ale Departamentului de Executare a Deciziilor Judiciare, inspectoratelor pentru minori ale M.A.I. (în cazul condamnaților minori).

Pedeapsa cu munca social-utilă în folosul comunității se execută la unitățile cu destinație socială, amplasate la locul de trai al condamnatului.

Lista unităților cu destinație socială se determină de către Primărie de comun acord cu serviciul de executare. În acest scop, Primăria și alte organe competente colaborează cu asociațiile obștești, organizațiile filantropice, fundațiile și organizațiile religioase, cu alte instituții și întreprinderi, indiferent de forma lor de organizare juridică (în continuare – organizații).

Termenul de prestare a muncii social-utile în folosul comunității se calculează în ore, pe parcursul cărora condamnatul execută pedeapsa, fiind obligat să muncească zilnic de la 2 ore până la 4 ore. (Graficul muncii ar putea fi stabilit în comun de condamnat, Departamentul de Executare a Deciziilor Judiciare și administrația întreprinderii, instituției, organizației unde este repartizat condamnatul să muncească).

Se interzice antrenarea la munca neremunerată în folosul comunității în timp de noapte fără acordul condamnatului, precum și atragerea condamnaților în munci de interes personal.

Durata de executare a pedepsei sub formă de muncă social-utilă în beneficiul comunității nu se include în vechimea totală de muncă a condamnatului și nu se înregistrează în carnetul de muncă al condamnatului.

Acordarea concediului anual la serviciul de bază al condamnatului nu suspendă executarea pedepsei sub formă de muncă social-utilă în beneficiul comunității.

În cazul când condamnatului, în timpul ispășirii pedepsei, i s-a stabilit gradul I sau II de invaliditate fără termen, precum și în caz de graviditate, subdiviziunea teritorială a Departamentului de Executare înaintea instanței de judecată competente un demers privind eliberarea de executarea ulterioară a pedepsei. Dacă în timpul ispășirii pedepsei se constată imposibilitatea temporară de executare a acesteia, serviciul de executare înaintea instanței de judecată competente un demers privind suspendarea executării pedepsei.

Perioada de aflare sub arest în altă cauză penală, în procesul de executare a pedepsei, precum și perioada de absență fără motive întemeiate, nu se ia în considerare când se calculează durata de executare a muncii neremunerate în folosul comunității.

În caz de eschivare din rea-voință a condamnatului de la ispășirea pedepsei, subdiviziunea teritorială a Departamentului de Executare înaintea instanței judecătorești un demers privind înlocuirea muncii neremunerate în folosul

comunității prin detenție în conformitate cu prevederile art. 67 al Codului penal, o zi de arest fiind echivalentă cu 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității.

Se consideră eschivare din rea-voință de la executarea pedepsei sub formă de muncă social-utilă în folosul comunității situațiile în care condamnatul:

- pe parcursul executării pedepsei, nu s-a prezentat la muncă, din motive neîntemeiate, mai mult de două ori, fapt despre care a fost avertizat în scris;
- pe parcursul executării pedepsei, a încălcat disciplina muncii mai mult de două ori, pentru care a fost avertizat în scris;
- s-a sustras cu scopul de a se eschiva de la executarea pedepsei.

Instanța de judecată expediază copia sentinței cu dispoziția de executare în adresa serviciului de executare în cel mult cinci zile din momentul intrării în vigoare a sentinței.

8. Regulile Consiliului Europei privind aplicarea pedepselor și sancțiunilor în folosul comunității

Pentru ca principiile și condițiile de aplicare a sancțiunilor alternative la pedeapsa cu detenția să poată fi implementate, în 1992, CE a aprobat „Recomandarea nr. R(92) 16 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre, referitoare la reglementările europene privitoare la sancțiunile și măsurile comunitare“. Recomandarea menționată conține 90 de reglementări, înțelese ca fiind paralele cu regulile penitenciare europene. În preambulul acestui document se afirmă că scopul recomandării este de a ajuta organele legislative și autoritățile din anumite țări să asigure aplicarea corectă și eficientă a pedepselor și a sancțiunilor în folosul comunității. Este necesar a se ajunge la un echilibru între protecția societății și reducerea numărului de infractori în cadrul comunității, oferindu-le astfel posibilitatea de a se resocializa. În același timp, se impune a respecta în totalitate interesele victimei afectate de activitatea infracțională și de a asigura despăgubirea acestora pentru daunele suferite. Sancțiunile și munca în folosul comunității nu trebuie aplicate în mod abuziv, iar delincvenții trebuie să-și poată exercita drepturile de bază.

Printre cele mai importante reglementări sunt cele care stipulează faptul că nici o sancțiune sau măsură nu se aplică pentru o perioadă nedeterminată, că alternativele la pedeapsa privativă de libertate sau alte sancțiuni comunitare nu se preschimbă în mod automat cu o altă pedeapsă (inclusiv detenția fără posibilitate de eliberare condițională), dacă infractorul nu respectă condițiile sau obligațiile prevăzute de pedeapsa aplicată în locul pedepsei cu detenția sau în locul altor sancțiuni. În afară de aceasta, reglementările susțin că toate controalele externe

periodice asupra organelor însărcinate cu punerea în aplicare a sancțiunilor sau măsurilor alternative urmează să fie garantate prin lege.

O mare parte din reglementări se referă la protecția și drepturile infractorilor, inclusiv la actualele dispoziții legate de domeniul social, precum și la protejarea sănătății fizice și mintale a infractorilor pe durata executării sentințelor. Se subliniază importanța cooperării cu infractorii, astfel încât aceștia să ajungă să perceapă condamnarea la muncă în folosul comunității ca fiind o reacție justă și conformă delictului pe care l-au comis și, dacă este posibil, să contribuie la luarea deciziei privitoare la executarea pedepsei sau a sancțiunii respective. Prin urmare, o serie de reglementări pun accentul pe necesitatea ca infractorii să înțeleagă corect conținutul sancțiunilor sau măsurilor administrate, tipul de comportament pe care trebuie să îl adopte și consecințele ce urmează în cazul nerespectării condițiilor și obligațiilor impuse prin ordin judecătoresc.

Infractorul trebuie să aibă atât dreptul de a contesta în instanțe superioare investite cu putere de decizie sentința prin care a fost condamnat la muncă în folosul comunității, cât și dreptul de a cere înlocuirea persoanei desemnate să-l supravegheze sau să-l controleze. Este necesară adoptarea unor sancțiuni corespunzătoare menite să protejeze infractorii împotriva atacurilor, a curiozității publice și publicității.

O parte din reglementări include recomandări privitoare la recrutarea, pregătirea și asigurarea condițiilor de muncă necesare personalului responsabil de punerea în aplicare a sancțiunilor sau măsurilor alternative. Statul trebuie să asigure din bugetul său mijloacele financiare necesare punerii în aplicare a acestor sancțiuni.

O mare parte din reglementări este dedicată aspectelor legate de punerea în aplicare a pedepselor sau a măsurilor comunitare stabilite de instanță. Aceste pedepse se vor executa astfel încât ispășirea lor să aibă un grad maxim de relevanță pentru infractori și să contribuie la evoluția în plan personal și social a acestora. Organele responsabile de punerea în aplicare a pedepselor impuse de instanță trebuie să fie investite cu suficientă putere de decizie pentru ca metoda de executare a pedepselor sau a sancțiunilor să poată fi adaptată în funcție de circumstanțele fiecărui caz în parte și pentru a putea evita eventualele discrepante în tratamentul infractorilor. Organele cu putere decizională trebuie să aibă, conform legislației în vigoare, posibilitatea de a modifica oricare din condițiile sau obligațiile stabilite în cadrul sancțiunilor sau măsurilor alternative impuse.

Infractorul nu va fi obligat să se supună nici unei cerințe care nu este prevăzută prin sentința stabilită de instanță. Verificarea condițiilor, obligațiilor și activităților prevăzute a fi executate trebuie să corespundă caracterului și conținutului sancțiunii administrate.

O atenție deosebită se acordă prestării muncii în folosul comunității care trebuie să aibă utilitate și semnificație socială și să-i dezvolte infractorului deprinderea de a munci. Condițiile de muncă, în acest caz, trebuie să respecte legislația în vigoare privitoare la protejarea comunității și siguranța la locul de muncă. Infractorii care execută o muncă în folosul comunității vor fi asigurați contra accidentelor, vătămarilor corporale și a eventualelor consecințe ale răspunderii generale decurgând din executarea muncii respective.

Un capitol special face recomandări privind necesitatea de evaluare și studiere a măsurilor punitive constând în munca în folosul comunității. În acest sens, cercetarea va trebui să stabilească dacă sancțiunile și măsurile comunitare:

- îndeplinesc dezideratele legiuitorilor și ale altor organe ale justiției penale;
- contribuie la reducerea numărului de deținuți;
- contribuie la resocializarea infractorilor;
- sunt rentabile din punct de vedere al costurilor;
- contribuie la reducerea ratei criminalității.

